

Как мы уже отмечали, образовательная среда поддается регулированию субъектов, объединенных в общность. Она ими может строиться целенаправленно - как условие воспроизведения гуманистических и демократических отношений. Естественная среда в принципе не регулируется субъектами, а «саморегулируется» на основании стихийного стечения различных обстоятельств. Однако «естественная» и «образовательная» среды не являются абсолютно изолированными друг от друга. То же можно сказать и об учебном и внеучебном пространстве вуза.

И.С. Якиманская, правомерно признавая главной действующей фигурой образовательного процесса студента, обращает внимание на необходимость, смены «векторов» от обучения как нормативного, жестко регламентированного процесса к учению как индивидуальной деятельности студента, ее коррекции и педагогической поддержке.

По мнению Е.В. Бондаревской, все средства педагогической поддержки можно разделить на две группы: а) первая обеспечивает общую педагогическую поддержку всех и создает необходимый для них эмоциональный фон доброжелательности, взаимопонимания и сотрудничества (внимательное отношение преподавателя к студентам, доверительные отношения, создание ситуаций взаимного

обучения, диалоговое общение); б) вторая предполагает наличие средств, направленных на индивидуально-личностную поддержку и диагностику развитости, воспитанности и обученности студентов, что предполагает отслеживание процесса развития каждого. Особая роль отводится ситуациям успеха, созданию условий для самореализации личности, повышению статуса и значимости ее личного вклада в решение общих задач.

Выводы. В рамках исследуемой нами проблемы мы можем говорить о широких возможностях интеграции учебной и внеучебной деятельности студентов, необходимости разработки технологий деятельности студентов, позволяющих трансформировать адаптивное поведение субъекта в поведение, направленное на творческую самореализацию в профессии, развитие способности самоопределяться в социуме, культуре, выстраивать карьерную стратегию. Это касается развития личности студента и ее интегральных характеристик, что обуславливает не только выбор профессии и подготовку к ней, но вместе с тем сам выбор и совершенствование профессиональной и совершенствование профессиональной деятельности определяют стратегию развития личности. Все это, безусловно, необходимо учитывать при моделировании процесса воспитания студента в условиях учебной и внеучебной деятельности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анохина Т.В. Педагогическая поддержка как реальность современного образования / Т. В. Анохина // Новые ценности образования. – М.: Инноватор, 2006. – С. 39-44.

2. Боротко Н. М. Теория и практика становления профессиональной позиции педагога-воспитателя в системе непрерывного образования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Н.М. Боротко. – Волгоград, 2001. – 39 с.

3. Бондаревская Е. В. Методологические стратегии

лично ориентированного воспитания / Е.В. Бондаревская // Педагогика, 2009. – №4. – С. 24-31.

4. Зимовина О.А. Индивидуализация обучения в вузе с учетом доминирующих когнитивных стилей студентов: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / О.А. Зимовина. – Сочи: СГУ, 2001. – 40 с.

5. Мануйлов Ю.С. Средовой подход в воспитании / Ю. С. Мануйлов // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 36 – 41.

Подано до редакції 08.07.13

УДК 159.922.7

К. С. Очеретна

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЙДЕТИКИ В СИСТЕМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено питання впровадження ейдетичних методів та принципів у навчання дітей дошкільного віку. Подано теоретичні узагальнення й практичні методики застосування ейдетичних ігор у навчально-виховному процесі ДНЗ.

Ключові слова: ейдетика, ейдетизм, ейдетичні методи, ейдетичні ігри, ейдетичні вправи.

Актуальність дослідження визначається тим, що однією з основних проблем сучасної дошкільної освіти є створення умов для своєчасного повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку кожного дошкільника, формування його життєвих компетентностей. У зв'язку з цим чи не найважливіше за-

вдання педагога полягає в тому, щоб створити умови для самостійного розвитку, формування свідомої особистості дитини дошкільного віку. Педагог повинен не тільки допомогти дитині запам'ятати та утримати інформацію, а й спонукати її до самостійної, свідомої пізнавальної, мовленнєвої активності, створити ситуацію ус-

піху, сформувати гармонійну особистість. Саме на це спрямований досить новий у вітчизняній педагогічній і психологічній науках напрям – ейдетизм. Ейдети́зм (від грец. *ейдос* — образ) – це один із напрямів психології, який вивчає ейдетуку як різновид образної пам'яті й визначає можливості практичного застосування технік ейдетуки в різних сферах життя людини.

Мета дослідження: визначити особливості ейдетичного сприйняття дитини-дошкільника та ефективність ейдетичних методів при запам'ятовуванні інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ейдетика» був уведений у психологію в 30-ті роки минулого століття німецьким ученим Еріком Йеншем та його однодумцями (О. Кро, А. Рікелем, Г. Фішером та ін.), які позначили ним феномен довготривалого збереження чіткого сліду інформації, що утримується в пам'яті людини. Ерік Йенш досліджував феноменальну пам'ять окремих підлітків. Його спостереження показали, що наявність унікальної пам'яті пов'язана з яскравим емоційно-образним сприйняттям інформації. Починаючи з 1920 року праці прихильників цієї наукової думки друкувалися в німецьких наукових журналах і виходили у вигляді окремих видань [2].

Ейдетиці приділяли увагу й такі вітчизняні видатні науковці-психологи як: П. П. Блонський, Л. С. Виготський і О. Р. Лурія. Проте пізніше дослідження ейдетуки в Радянському Союзі було повністю згорнуто з ідеологічних обставин. Але саме Лурія вперше розділив прийоми зміцнення пам'яті на мнемотехніку (методи, що ґрунтуються на вербально-логічному мисленні) та ейдотехніку (методи, що ґрунтуються саме на образному мисленні). Пізніше, у середині 80-х років минулого століття, російський учений і педагог Ігор Матюгін розробив ігрову систему — «Школа ейдетуки», спрямовану на покращення сприймання й відтворення інформації, яка базується на властивому кожній людині вмінні уявляти й фантазувати. У цій системі застосовується весь спектр уявлень і фантазій: зорових, рухових, тактильних, нюхових і смакових [3].

Сучасні визначні вітчизняні педагоги та психологи зазначають, що в наш час відбувається становлення української школи ейдетуки, яка враховує особливості національної психології та менталітету. Найважливішим компонентом вітчизняної школи ейдетуки є її спрямованість на позитивне сприйняття дитиною навколишнього світу.

За науковим визначенням ейдетизм особливий різновид образної пам'яті, здатність найбільш яскраво й точно відтворювати в усіх деталях наочні образи предметів, які в даний момент безпосередньо людиною не сприймаються, — тією чи іншою мірою притаманні кожній людині, особливо в дошкільному віці, але як яскраво виражене явище зустрічається рідко. Фізіологічно основою ейдетичних образів є залишок збудження зорового аналізатора.

У психологічному значенні ейдетика — це здатність відтворювати наочний образ будь-якого предме-

та або явища через певний відрізок часу. Ейдети́чна пам'ять характеризується більш яскравими та емоційними спогадами [1], [4].

Принцип ейдетичного сприйняття побудований на тому, що дошкільники сприймають довколишній світ образами. Права півкуля мозку дитини, відповідальна за інтуїцію й уяву, розвинена сильніше (до 7 років). Ліва півкуля, відповідальна за обробку мовної інформації, логіки, дозріє тільки в 12-13 років. Проте більшість традиційних методик побудовані на розвитку логічного мислення і використанні механічної пам'яті і в більшості дошкільних закладів методики навчання дітей спираються саме на логічне мислення й механічну пам'ять.

Значимо також, що для ейдетичного розвитку важлива асоціативна пам'ять, пов'язана з активною мовленнєвою і творчою діяльністю. В ейдетуці використовуються графічні, а також тактильні, смакові, звукові та нюхові асоціації.

Цікаво, що властива дитині здатність запам'ятовувати інформацію через цілісні образи в дорослої людини заміщується іншими видами пам'яті. Простіше кажучи, дорослий оперує фактами, конкретними знаннями, у той час як дитина мислить повними, багатогранними образами. Саме тому малюк здатний швидко запам'ятовувати великі обсяги інформації у найдрібніших деталях [1], [5].

Тому дошкільники під пресингом неправильно поданої інформації відчувають психологічний дискомфорт, і в результаті організм дитини захищається від зайвої інформації, і перестає "чути" вихователів, а пізніше і вчителів. У цей момент навіть дуже потрібна інформація до дитини "не доходить"... Чим же може допомогти ейдетика? Всі ми пам'ятаємо як легко в школі запам'ятовувалися віршички на кшталт: "Биссектриса – это крыса, которая бегает по углам и делит угол пополам". А всі кольори веселки пам'ятаємо все життя по нехитрій примовці "Каждый охотник желает знать, где сидит фазан?" Справа в тому, що, проговорюючи ці віршички, ми наочно уявляємо собі пацюка «крису», що біжить у кут, і "райдужного" фазана. На цьому ж принципі побудований метод ейдетуки:

фантазія + позитивні емоції = запам'ятовування інформації.

У результаті в пам'яті надовго зберігається яскравий "файлик" з потрібною інформацією. Зауважимо, що саме так працює пам'ять дошкільника. Тільки в перші п'ять років дитина запам'ятовує масу самих необхідних для життя речей, і при цьому зовсім не втомлюється, а все тому, що маляті надзвичайно цікаво все, що відбувається навколо. Граючи, дитина підключає зір, слух, нюх, рух і, знов таки, позитивні емоції. Цей "набір інструментів" для запам'ятовування сприяє правильному запам'ятовуванню надовго. Цей варіант нагромадження інформації підходить не тільки для дошкільника: звичка запам'ятовувати "по ейдетуці" цілком згодиться школяру й навіть студентів! Це схоже на їзду на велосипеді: варто запам'ятати найважливіші рухи, і вони "спливають", навіть якщо не

користуватися двоколісним "конем" довгий час.

У роботі започаткованій в молодших-середніх групах ДНЗ №175, м. Одеси, використовували методику М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій адаптовану нами.

Навчання за ейдетичними методами, як свідчить досвід, доцільно починати в групі раннього віку зі створення відповідного розвивального життєвого середовища, організації в групових кімнатах і на майданчиках спеціально обладнаних місць для ігор із піском та водою, які також позитивно впливають на розвиток дрібної моторики рук, на безпосереднє набування дітьми певного ейдетичного досвіду. Естетичний бік занять з ейдетичного розвитку визначається здебільшого якістю підготовки дидактичного матеріалу. Чисті колірні тони, приємна фактура, чітка форма дидактичних посібників приносять дітям радість, сприяють накопиченню ейдетичних уявлень.

Починаючи з 2-ої молодшої групи, у роботі з дітьми ейдетика була частиною інтегрованих занять, в основному її розвиток реалізувався через різноманітну ігрову діяльність. Починаючи з 5-го року життя проводилися тематичні заняття з ейдетики один раз на тиждень також у межах інтегрованих занять із розв'язанням ейдетичних завдань. На цих заняттях з ейдетики дошкільники вчилися використовувати власну пам'ять із максимальною ефективністю, запам'ятовувати інформацію усвідомлено, раціонально, без виснажливого багаторазового повторення. Заняття з ейдетики проводилися в ігровій формі з дотриманням частого переключення з одного виду діяльності на інший. Це дозволяло уникати втоми, зберігати увагу дітей й зацікавленість, а також підтримувати позитивний емоційний фон під час діяльності.

У процесі роботи ми зважали на те, що важливою умовою розвитку ейдетики є необхідність використання всіх доступних дитині способів чуття й пере-

дання набутого досвіду. Також враховували вікові особливості дітей, рівень їхнього розвитку, перспективність і системність подальшого навчання.

Для дітей 5-го року життя використовували дудли (спеціальні ширми). «Ховали» певне зображення за друдл, наприклад: зайчик заховався за друдл-трикутник, тому що він любить моркву, яка схожа на трикутник, горобина — за червоне коло тощо. Потім пропонували дітям утворити асоціації самостійно. Також діти шукали звукові асоціації. Наприклад: шурхотіння папірця «дружить» із листям, тому що воно також шурхотить, коли опадає, плюскотіння води схоже на дощ тощо.

Старшим дошкільникам пропонувалися такі самі види роботи, що й у попередніх групах, проте спонукали їх до самостійного складання пояснень до запропонованих картинок, асоціацій за звуками й кольорами.

Також застосовувалися ігри типу: «Хто про що подумав?»: вихователь показував дітям осінній листок і запитував, хто про що зараз подумав. (Про осінь, прогулянку, дощ тощо).

Завданнями ейдетичних дидактичних ігор було визначено: формування реалістичних уявлень про навколишній світ; ознайомлення із сенсорними еталонами; розвиток ейдетичних відчуттів; розвиток пізнавальних здібностей дитини; розвиток усіх аналізаторів; адаптація дитини до навколишнього світу; формування цілісних образів навколишнього світу; розвиток спостережливості й позитивного сприйняття.

Приклади розвивальних ігор, систематизованих за віковими групами, наведено в наступній таблиці. Наведені нижче ігри орієнтовані на цілі ейдетичного і сенсорного розвитку, серед них є як нові (авторські), так і традиційні для дошкільної освіти ігри, вбудовуючи їх у цілісну систему практичного комплексу.

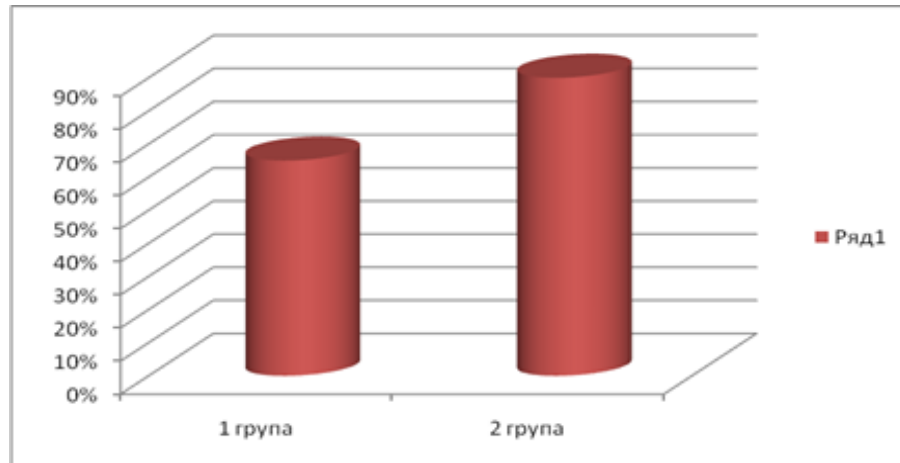
Ейдетичні розвивальні ігри

Вікова група	Ігри на розвиток образної пам'яті	Ігри на розвиток образної уяви
Ранній вік	«Знайди такий самий», «Допоможи зайчику знайти будинок», «Посади метелика на квітку»	«Квітники розквітли», «Упізнай за голосом»
Молодший дошкільний (4-й р. ж.)	«Чарівна торбинка», «Чарівна шафа», «Знайди, що змінилося»	«Смачні овочі (фрукти)», «На що схожа ця пляма?»
Молодший дошкільний (5-й р. ж.)	«Як співає посуд?», «Що змінилося?», «Портрет», «Запам'ятай і намалюй», «Тактильні картки»	«Духмяні овочі», «Кольори музики»
Старший дошкільний вік	«Розрізані картинки», «Запам'ятай шлях», «Геометричне лото», «Запам'ятай картинки»	«Асоціативний ланцюжок», «Зобрази предмет», «Намалюй себе у казці»

З дітьми 5-6 р. життя проводилися заняття із застосуванням ігрових ейдетичних методів, під назвою «Розкажи про букву!».

Під час заняття «оживали» жителі країни Алфавіт, що допомагало з легкістю освоювати букви. Вихователь разом з дітьми придумував біографію букви, малював її портрет. Так, буква А уявлялася дітям худим, високим воротарем футбольної команди. От ця забавна буква встала на воротах, розставивши тонкі ніжки й схрестивши перед собою ручки. Звичайно, вона не пропустить жодного м'яча! Буква Б перетворювалася в уяві дітей в товстого пана в сплющеному капелюсі з кругленьким животиком. У нього грубуватий голос і він наспівує "бу-бу-бу". Схожі образи й історії ми створили до кожної букви.

Результати впровадження експериментальної методики із застосуванням ейдетичних методів і принципів з метою розвитку мовлення та навчання грамоти дітей 4-6 року життя подано на діаграмі.

У результаті експериментальної роботи ми отримали наступні дані:

1 група – діти навчалися за традиційними методиками, комплексна успішність навчання склала 68 % дітей.

2 група (діти, які протягом року навчалися з використанням ейдетичної методики) – успішність склала 84% дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барташнікова І. А. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті у дітей 5-6 років: [Навчальний посібник] / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. – [2-е вид., переробл.]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.

2. Кривоніс М. Л. Ейдетика як засіб підготовки дітей до школи / М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. – Харків: Вид-во «Ранок», 2012. – 176 с.

Висновки. Отримані дані підтверджують значну динаміку росту, що свідчить про ефективність запропонованої системи роботи. Отже, можна зробити висновок, що ейдетичні ігри, розвивальні вправи та застосування інтегрованих занять для всіх вікових груп значно покращують навчальну успішність дошкільників.

3. Лурия А. Р. Маленькая книжка о большой памяти / А. Р. Лурия. — М., 1968.

4. Невгамовні чомучки. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. 4-5 роки життя / Авт.-уклад. О. С. Нуреева, З. І. Шейнфельд. — Харків: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008.

5. Пащенко О. Ейдетика в навчанні / О. Пащенко // Дошкільне виховання. – 2010. – № 5. – С 41-45.

Подано до редакції 05.06.13